

**UN MANUSCRIS INEDIT
AL ACADEMICIANULUI SIMION FLOREA MARIAN
DESPRE CÂTEVA VECHI MONUMENTE
DIN SUCEAVA**

AURA BRĂDĂȚAN, ION MAREȘ

**Ein unveröffentlichtes Manuskript
des Akademikers Simion Florea Marian
über einige alte Denkmäler aus Suczawa**

*(Zusammenfassung)**

Die Manuskriptenreihe der *Simion Florea Marian*-Sammlung aus Suczawa enthält eine grosse Anzahl von Originaldokumenten (Blättern, Heften, Taschenbüchern, Zetteln) in verschiedenen Ausarbeitungsphasen, mit Anmerkungen oder kurze Notizen Simion Florea Marians.

Es befinden sich hier auch mehrere Hefte mit historischen Daten, von denen wir zwecks der Veröffentlichung einen wichtigen, noch unbekanntem Text gewählt haben, der geschrieben, datiert und unterschrieben wurde, als der Verfasser 21 Jahre alt war. Die Bedeutung der historischen Manuskripte Simion Florea Marians ist unbestreitbar. Im Laufe seines Lebens hat er eine gründliche Tätigkeit im Bereich der Geschichte ausgeübt, mit der er schon lange vor seiner Wahl als Mitglied der Rumänischen Akademie angefangen hat.

Die historischen Manuskripte aus dieser Sammlung beweisen, dass Marian sich mit dem Studium der Geschichte der Bukowina sehr früh, als er Gymnasiast war, befasste. Obwohl sehr jung, war die Ernsthaftigkeit beeindruckend, mit der er sehr wertvolle Informationen über die Stadt Suczawa systematisch und oft kritisch ordnete, ausarbeitete, korrigierte und abschrieb.

Simion Florea Marians Beschreibungen sind wertvolle Beweise über die Lage der Stadt Suczawa Mitte des 19. Jahrhunderts, umso mehr als viele von den damaligen Gebäuden nicht mehr existieren, weil sie in der kommunistischen Periode niedergerissen wurden.

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bukowina, Simion Florea Marian, memorialistischer Dokumentenbestand, Manuskripte, historische Denkmäler aus Suczawa, Mitte des 19. Jahrhunderts.

În colecţia de manuscrise¹ de la Fondul Memorial-Documentar „Simion Florea Marian” din Suceava se află mai multe caiete cu date istorice, dintre care am selectat pentru tipar un important text² inedit, scris, datat și semnat de autor, la vârsta de 21 de ani. Importanța manuscriselor istorice rămase de la Simion Florea Marian este de netăgăduit, acesta desfășurând de-a lungul vieții o activitate temeinică în acest domeniu, începută cu mult înainte de a fi ales membru activ al Academiei Române (nu la Secțiunea de Folclor, după cum mulți cred încă și astăzi, ci la Secțiunea Istorică).

Manuscrisele istorice din colecție dovedesc faptul că Marian s-a preocupat mult de studierea istoriei Bucovinei începând din perioada gimnaziului, impresionantă fiind seriozitatea cu care, deși foarte tânăr, ordona, redacta, corecta și transcria – cu acuratețe, dar și cu puternice accente critice – informații deosebit de prețioase referitoare la orașul Suceava: „Suceava, odinioară fosta capitală a întregii Moldavie, număra cu fală la 100 de biserici gr. or., acuma însă, cu părere de rău, număra numai vreo câteva, și dintr-acele sunt unele parte cu totul ruinate, altele parte în starea cea mai tristă. Mai poșidea [poseda, n. n. – A. B., I. M.] Suceava încă două cetăți mărețe: una spre răsărit de oraș, iară alta spre apus, carile sunt acuma ruine. Călătorii și vizitatorii stau uimiți și privesc rămășițele ruinilor atât a[le] bisericii, cât și a[le] cetăților, recugetând și-ntrebând: cum au fost și cum de sunt așa? Mărețe au fost acestea, însă trist este când singuri urmașii străbunilor își bat joc și răsipesc ceea ce străbunii cu muncă și cu sudoare le-antimeiat, și cu sânge s-au luptat de a le apăra de năvălirea străinilor. Străbunii noștri, precum ne-ncredințam noi din istorie, nu ni le-au lăsat nouă astfel, precum sunt acuma, neci [h]oardele barbare nu le-au dărâmat, ci cauza dărâmării a fost însuși cetățenii”³.

Descrierile făcute de Simion Florea Marian sunt mărturii valoroase referitoare la starea orașului Suceava pe la mijlocul secolului al XIX-lea, cu atât mai mult cu cât astăzi multe dintre clădirile de atunci nu mai există, fiind dărâmate în perioada comunistă. Autorul manuscrisului nu numai că a consemnat toate detaliile ca un veritabil reporter, dar a și analizat critic situația: „Tradițiunea vorbală ne spune cum că cetatea spre răsărit a avut șapte turnuri; și aceasta a fost de

¹ Colecția cuprinde un număr mare de documente originale (file, caiete, carnete, fișe), cu texte aflate în diverse stadii de redactare, mai mult sau mai puțin finisate ori doar cu însemnări sau scurte note ale lui Simion Florea Marian.

² *Suceava la 17/29 noemvrie 1868*, manuscris inedit, nr. inv. 752, în „Arhiva Bucovinei”, vol. I, fascicula 8, compus din 3 file mari (6 p.), datat de autor 1869, olograf, cerneală neagră.

³ Ms citat, fila 1, Colecția de manuscrise, Fondul memorial-documentar *Simion Florea Marian* din Suceava.

bună samă după strămutarea reședinței la Iași; căci astfel n-ar fi fost nime în stare dintre vechii orășeni a nara cum au aflat-o moșii lor, și acuma se mai observă pe pereții altariului capelei nesce sfinți zugrăviți, lângă carii se află și unele litere. Primind cetățenii acest scump și neprețuiver [neprețuit, n. n. – A. B., I. M.] odor, l-au tratat cu nebăgare de samă, iară străinii, știind a atrage din el foloase, l-a[u] luat din mâna lor prin înșelăciune și furtușag, făcându-și din el comodități și acareturi pompoase, precum: Casa comunală. Ba chiar au devenit monumentele cele sfinte obiect de bajocură, făcând din ele făgădeie crâșme, precum este Otelul de Bucovina, unde fu mai întâi numai un bordei, Otelul Langer, murii în jurul Poștii⁴; scobiturile colacii de la gura pivniții cetății se află acuma la pivnița Hrubă lui Graft, furate pe timpul când căutau amploiații de la comună ca să afle bani; prin căutare, răspiră ei foarte mult și din murii cetății și, cu frânturile cele mai mărunte, s-a prunduit stradele orașului, nu de-un veac, ci de doi ani. Ba, nu numai aceasta, ci chiar și astăzi vedem șireaguri de trăsuri suindu-se pe vârful acestor ruine, dărmându-le și mai tare de cum sunt, luând pietrele cele mari și ducându-le spre zidirea unui pod în drumul ce duce din oraș spre satul Bosanci, iară fărâmurile spre prunduirea acestui drum⁵.

În continuare, prezentăm *in extenso* manuscrisul inedit al lui Simion Florea Marian, transcris cu păstrarea particularităților lingvistice specifice epocii sale. Notele și comentariile de la subsol ne aparțin.

Suceava la 17/29 noemvrie 1868

Suceava, odinioară fosta capitală a întregii Moldavie, număra cu fală la 100 de biserici gr. or.⁶, acuma însă cu părere de rău numără numai vreo câteva⁷, și dintr-acele sunt unele parte cu totul ruinate, altele parte în starea cea mai tristă.

⁴ Murii = zidurile.

⁵ Ms. citat, p. 2.

⁶ Domnul Moldovei Dimitrie Cantemir (1710–1711) menționa că la Suceava „se numărau aici 40 de biserici de piatră, mai multe de lemn, 16 mii de case particulare care însă toate s-au năruit, după plecarea de acolo a scaunului domnesc” (Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, tradusă de Gheorghe Adamescu, București, Editura „Cartea Românească”, 1942, p. 51). Noi am reușit să inventariem 31 de lăcașuri de cult din perioada medievală a orașului Suceava (Ion Mareș, *Biserica „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”*, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2014, p. 22–24).

⁷ În Suceava mai sunt șapte vechi biserici ortodoxe: Sfântul Gheorghe (Mirăuți) (vezi Ion Mareș, *Biserica „Sfântul Gheorghe” (Mirăuți) din Suceava – prima catedrală mitropolitană a Moldovei*, Editura Universității din Suceava, 2009), Adormirea Maicii Domnului din Ițcanii Vechi, Sfântul Gheorghe (Mănăstirea „Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava”), Sfântul Dumitru, Sfântul Nicolae (vezi, Ion Mareș, *Biserica „Sfântul Nicolae” din Suceava*, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2011), Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (Coconilor) (vezi, Ion Mareș, *Biserica „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”*, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2014) și Învierea Domnului.

Mai poşidea [poseda, n. n. – A. B., I. M.] Suceava încă două cetăţi măreţe: una spre răsărit de oraş, iară alta spre apus, carile sunt acuma ruine⁸.

Călătorii şi vizitatorii stau uimiţi şi privesc rămăşiţile ruinilor atât a[le] besericilor, cât şi a[le] cetăţilor, recugetând ş-întrebând: cum au fost şi cum de sunt aşa? Măreţe au fost acestea, însă trist este când singuri urmaşii străbunilor îşi bat joc şi răsipesc ceea ce străbunii, cu muncă şi cu sudoare, le-a-ntimeiat şi cu sânge s-au luptat de a le apăra de năvălirea străinilor.

Străbunii noştri, precum ne-ncredinţam noi din istorie, nu ni le-au lăsat nouă astfeli, precum sunt acuma, neci [h]oardele barbare nu le-au dărmat, ci cauza dărâmării a fost însuşi cetăţenii.

Tradiţiunea vorbală ne spune cum că cetatea spre răsărit a avut şapte turnuri; şi aceasta a fost de bună samă după strămutarea reşedinţei la Iaşi; căci astfeli n-ar fi fost nime în stare dintre vechii oraşeni a nara cum au aflat-o moşii lor, şi acuma se mai observă pe păreţii altariului capelei nesce sfinţi zugrăviţi, lângă carii se află şi unele litere⁹.

Primind cetăţenii acest scump şi nepreţuiver odor, l-au tratat cu nebăgare de samă, iară străinii, sciind a atrage din el foloase, l-a[u] luat din mâna lor prin înşelăciune şi furtuşag, făcându-şi din el comodităţi şi acareturi pompoase, precum Casa comunală.

Ba chiar au devenit monumentele cele sfinte obiect de bajocură, făcând din ele făgădeie (crâşme), precum este Otelul de Bucovina¹⁰, unde fu mai întâi numai un bordei, Otelul Langer¹¹, murii în jurul Poştii¹²; scobiturile (colacii) de la gura pivniţii cetăţii se află acuma la pivniţa Hruba lui Graft, furate pe timpul când căutau amplexiaţii de la comună ca să afle bani; prin căutare, răsipiră ei foarte mult şi din murii cetăţii şi cu frânturile cele mai mărunte s-a prunduit stradele oraşului,

⁸ Cetatea de Scaun şi Cetatea Şcheia, fortăreţe ridicate de domnul Petru I (1375–1392).

⁹ Paraclisul Cetăţii de Scaun a fost restaurat recent, în anii 2014–2015. Cu acest prilej, au fost observate câteva fragmente de frescă reprezentând câţiva sfinţi, pictaţi în zona ferestrei altarului. Dar, din neglijenţă sau chiar din rea-voinţă, fresca nu a fost consolidată şi restaurată aşa cum s-ar fi convenit, în prezent nemaifiind vizibilă. Potrivit istoricului Ştefan S. Gorovei, hramul paraclisului Cetăţii de Scaun a fost Înălţarea Domnului (Ispasul) şi aici a fost un clopot din vremea domnului Ştefan cel Mare; inscripţia de pe clopot a fost copiată în secolul al XIX-lea, documentul păstrându-se la Arhivele Statului din Iaşi (cf. Ştefan S. Gorovei, *Prefacere sau contrafacere? Despre autenticitatea unui izvor istoric*, comunicare la Sesiunea „Artă şi civilizaţie medievală”, Muzeul Bucovinei, Suceava, 2015). Clopotul a ajuns, după părăsirea Cetăţii de Scaun, la Mănăstirea „Sfântul Ioan cel Nou” din Suceava. În prezent, clopotele de la această mănăstire au fost coborâte din clopotniţa aflată în restaurare şi aşezate în curte, lângă paraclisul mitropolitului Anastasie Crimca (Crimcovi). Clopotele păstrează inscripţii din secolele XIX şi XX. Nu se mai păstrează însă clopotul de la Paraclisul „Înălţarea Domnului” de la Cetatea de Scaun, ceea ce duce la presupunerea că a fost topit în secolul al XIX-lea, pentru a fi turnat altul.

¹⁰ Demolat, împreună cu alte clădiri, în perioada comunistă.

¹¹ *Supranota*.

¹² Adică zidurile din jurul Poştii Vechi, austriece, clădire care se păstrează şi astăzi.

nu de-un veac, ci de doi ani. Ba, nu numai aceasta, ci chiar și astăzi vedem șireaguri de trăsurile suindu-se pe vârful acestor ruine, dărâându-le și mai tare de cum sunt, luând pietrele cele mari și ducându-le spre zidirea unui pod în drumul ce duce din oraș¹³ spre satul Bosanci, iară fărâmurile spre prunduirea acestui drum.

Și oare ce e cauza acestei răsăpe? poate că n-ar avea petrii și prund de unde aduce spre prunduirea acestui drum? nu! căci râul Suceava nu este departe, ci cauza este a amplexurilor străini locali, cărora puțin le pasă de orice odoare și monuminte rumâne și, al doilea, e cauza cetățenilor în[și]și, pentru că aceștia îs neutrali la toate, nebăgători de samă, neîngrijitori de odoarele străbunilor lor încredințate ca la nesce rumâni, strănepoții întimiitorilor acestora.

Iară despre cetatea cea despre apus neci nu e de vorbit, căci numai de abia i se văd urmele așa, că mulți din cetățeni neci nu știu unde este locul ei¹⁴.

Ce se atinge de beserici, am amintit mai sus că numărul lor a fost la 100; unele din acestea deveniră parte prada armenilor, împreună cu moșiile lor, în a căror mâni se află și astăzi, precum: Biserica de la Zamca¹⁵; despre aceasta ne dă dovadă zugrăvirile din altariul schișorului spre apus de beserică, cu o înscriciune: ИС: Хр: [Is. Hr.] și altele tot rumânesce, cu zugrăvirea chipului Maicii Domnului etc.

Rămășițele catapitesmei, ce se află și acuma în clopotnița acestei beserici, asvârlite și-acoperite cu paingeni și cu tot felul de necurățenii, Turnul roșu împreună cu beserica¹⁶ de lângă dânsul, în marginea orașului spre apus, altă beserică mai în mijlocul orașului¹⁷ etc., parte deveniră ele prada veneticilor, precum Biserica de acu greacă-unită, carea e edificată de Elena, Doamna lui Petru

¹³ Pod construit în timpul stăpânirii austriece peste pârâul Cacaina, aflat pe drumul de la ieșirea din Suceava spre Bosanci, în apropiere de Uzina Electrică.

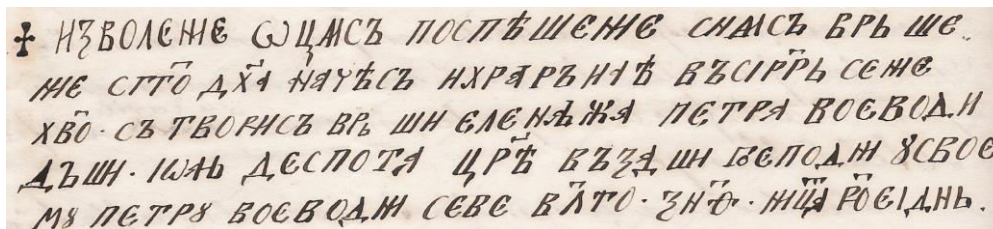
¹⁴ Cetatea de apus (Șcheia) se află la circa 2,5 km nord-vest de Suceava și la circa 800 m nord de Mănăstirea Zamca, pe marginea Dealului Șeptilici. A fost construită de domnul Petru I (1375–1391) și dezafectată în timpul domniei Alexandru cel Bun (1400–1432) (vezi Gh. Diaconu și N. Constantinescu, *Cetatea Șcheia. Monografie arheologică*, București, Editura Academiei Române, 1960). În prezent, se mai păstrează câteva ruine de la un turn. Propunerea noastră făcută autorităților pentru restaurarea și punerea în valoare a acestui monument istoric a rămas fără nici un rezultat, din păcate.

¹⁵ Mănăstirea Zamca, cu Biserica „Sfântul Auxentie”, fostă mănăstire de călugări, fostă reședință a episcopului armean, ridicată înainte de anul 1551 de către Agopșa (vezi Grigore Foit, *Monumente de cultură armeană medievală ale Sucevei*, în „Suceava». Anuarul Muzeului județean”, XI–XII, 1984–1985, p. 69 și urm.).

¹⁶ Biserica „Sfântul Simion” și „Turnul Roșu” au fost construite de armeanul Donig în anul 1513 (vezi Grigore Foit, *op. cit.*).

¹⁷ Biserica „Sfânta Cruce” a fost construită în anul 1521 de Cristea Hanco (vezi Grigore Foit, *op. cit.*) și Paraclisul „Sfântul Ioan Botezătorul”, lipit de Biserica „Sfânta Cruce”, care a fost ridicat din pietrele de la fosta Biserică armeană „Sfânta Treime”, prăbușită la sfârșitul secolului al XVIII-lea (vezi Ion Mareș, *The Holy Trinity Armenian church disappeared from Suceava*, în „Suceava». Anuarul Muzeului Bucovinei”, XXXVIII, Editura Universității din Suceava, 2011, p. 67–76).

Rareş, având hramul Învierii¹⁸, şi despre care ne-încredinţăm c-a fost greco-răsăriteană de pe înscriciunea [de] deasupra uşei dinafară, carea sună:

pe rumânesce: „Cu bunăvoirea Tatălui, ajutoriul Fiului şi cu plinirea Sf. Duh, s-a început beserica aceasta în numele învierii lui Crest. A făcut şi a sevârşit Elena, Doamna lui Petru-Voevod, fiica împăratului Ion Despotul, pentru sufletul Domnului său, Petru-Voevod, şi pentru sine. În anul 7059 [1541], luna iuliu 15 zile”.

Mai an, făcându-se reparaţii la această beserică, văruindu-se şi drăniţindu-se, voiră ctitorii şi alţi inşi de religiunea greco-unită a asvârli această înscriciune [de] deasupra uşei besericei şi să o-nlocuiască cu tencuială, ca să nu mai scie rumânii că aceasta este munca străbunilor lor, ci, după câteva zeci de ani, să zică că este făcută de ruşi, însă Domnul nu-i iertă a face așa ceva, căci părintele gr. unit. [al] acestei beserici, Cludniţchi, ce muri în acest an, îi opri de la această faptă, şi înscriciunea rămase nevătămată.

Sunt oraşeni şi acuma carii trăiesc şi spun că s-a aflat în grădina lui Falachi Sîrgi¹⁹ ruinele unei beserici, carile cu porunca poliţiei fură transportate şi întrebuintate spre edificarea unei cazarme, unde se află acu Beserica Romano-Catolică, dară acea cazarmă nu s-a săvârşit, ci, ruinându-se, nu se sci spre ce scop să se fi întrebuintat tot materialul acesta, au spre edificarea Besericei Rom[ano]-Catol[ice], ori spre edificarea altor edifice.

¹⁸ Biserica „Învierea Domnului” a fost o vreme lăcaş de cult pentru comunitatea ruteană, apoi pentru garnizoana militară a oraşului Suceava şi, ulterior, prin stăruinţa mitropolitului Visarion Puiu şi a istoricului N. Iorga, a revenit la starea iniţială, fiind restaurată şi redevenind biserică ortodoxă de parohie (vezi Dumitru Irimia, *Monografia Bisericii „Învierea Domnului” din Suceava*, Bucureşti, Editura Ilex, 2008).

¹⁹ Falachi Sîrgi (menţionat Sîrgy Talaky) deţinea în oraşul Suceava mai multe proprietăţi (nr. 299, 310, 316, 319, 337, 357, 495, 781), după cum reiese din registrul manuscris, în limba germană, scris cu litere gotice, întocmit în 1833 de administraţia austriacă a oraşului Suceava, intitulat: *Grentzbeschreibung der Stadt Suczawa (Königs Stadt)*, partea a II-a: *Grundparzellen Protokoll der Gemeinde Sutschawa / Protocolul parcelelor de bază ale oraşului Suceava (oraş regal)* (nr. inv. 2 327, p. 166, poziţia 568, Muzeul Bucovinei, Fondul *Documente istorice*).

În grădina lui Mitulski²⁰ încă s-a aflat o beserică părăsită, a cărei reparătură s-ar fi putut prea lesne face, spre servițul sf. rugăciuni d[umne]zeesci, însă baronul Nicolai Capri, arman, dete poruncă să o răsipească, edificând alte acareturi, dară cum de-a devenit acest baron nestorican²¹ la aceasta, să răsipească edificiile sacre ale rumânilor, făcându-și sie[și] acomodități, prin a cui încuviințare, nu mă pot pricepe.

Tot șireaguri de trăsuri ale acestui baron, după cum istorisesc orașenii, se suiau pe culmele cetății despre răsărit, răsăpind ruinele ei și aducând pietrele cele mai mari, mulțime de petrii artificios săpate, în oraș, cu carile edifică Otelul Langer.

Altă beserică și-un ținterim s-a aflat în grădina lui Bilinschi²², unde și acuma se află nesce petrii de monumente, cu înscipciuni, carile stau aruncate și nebăgate de nimene în samă.

O beserică s-a aflat în grădina dlui Antonovici²³, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”²⁴, despre care mulți istorisesc și din a cărei ținterim și acuma se află o piatră de mormânt, cu înscipciune latină, supt talpa șurei sale.

Astfel de beserici s-au aflat în mai multe locuri, după cum ne-am încredințat, căci, săpându-să pivnițe prin oraș, se află oase de oameni, un adevăr cum că lângă fiecare beserică au fost și ținterime, și aceasta conchidem de acolo, căci despre câte beserici am amintit până acuma, lângă toate observăm ținterime.

Durere însă că nu le mai aflăm urma, ce se va fi făcut din ele nu scim, numai aceasta ne pătrunde la inimă că vedem o mulțime de petrii de morminte, cu înscipciuni în limba veche slavoană, întrebuințate ca trepte la casa deregătoriei districtuale, la comună, și cine mai scie pe unde sunt vârâte, pe la boierii nestoricani etc. etc. etc.

Cetățenii rumâni nu se înteresează de aceste monuminte prețioase, amploiaților venetici puțin le pasă că se calcă și se rod de repețite călcări ale poporului!

Fosta Catedrală veche a domnitorilor Sucevii, acuma numită „Mirăuți”, se află în starea cea mai miseră și-njositoare, atât în[ă]juntru, cât și pe dinafară²⁵.

²⁰ În registrul citat, este menționat, la casa cu nr. 202, un proprietar numit Mikulsky, care deținea și proprietatea cu nr. 213 (cf. nr. inv. 2 327, p. 149, poziția 202; nr. inv. 2 327, conf. Muzeul Bucovinei, Fondul *Documente istorice*).

²¹ Cu referire la titlurile nobiliare ale unor armeni, cumpărate, nu moștenite.

²² Nu am găsit date despre acest locuitor al Sucevei (n. n.).

²³ Antonovici (scris Antonovitz Dumitraș) deținea proprietățile cu nr. 699, 573, 574 (cf. nr. inv. 2 327, *loc. cit.*, p. 117, poziția 25).

²⁴ Biserica a fost dărâmată de chirurgul districtual Tiberius Gutter în anul 1792, cu piatra rezultată ridicându-și casa și dependențele din Suceava. Absida altarului acestei biserici a fost descoperită în anul 1992 (la 300 de ani) de către arheologul Ion Mareș, într-una din camerele de la parterul actualului Muzeu de Științele Naturii din Suceava, clădire aflată atunci în renovare (vezi Ion Mareș, *Biserica „Adormirea Maicii Domnului” (Adormirea Precistei sau Uspenia) – un locaș de cult dispărut din orașul Suceava*, în „Suceava». Anuarul Complexului Muzeal Bucovina”, XXXIV–XXXVI, Editura Universității din Suceava, 2007–2009, p. 213–224).

Această catedrală, edificată de...²⁶ într-o formă bizantinică şi măreaţă, fu odinioară cumpărată de-un boier, spre a-şi întrebuinţa materialul dintr-înşa, spre transportarea şi formarea altor acareturi, însă, neputând făra zidul ei, cât e de tare, a dăruit-o strâns parohienilor Sfântului Dimitrie²⁷, însă aceştia au lăsat-o descoperită şi deschisă până la anul 1854, în carele timp fu cea mai mare necurăţenie într-înşa, aşa încât unii o asemănau cu un grajd.

La anul 1854, a acoperit-o Fondul Militar, ca magazin spre păstrarea fructelor, care, după depărtarea acestora, a dat-o parohienii „Sf. Dumitrie” jidovilor în posesie, carii făcură din ea un magazin spre păstrarea fructelor sale. Ba într-o vreme, cutezară aceştia a vârf şi buţi de naftă în ea şi alte obiecte de asemenea, carile le-au scos pângarii cu puterea.

Această Catedrală se află şi acuma întreagă, zidul ei este în starea cea mai bună şi foarte tare, încât poate esista şi de-acuma mii de ani, numai îi lipsesce o repărată foarte neînsemnată, cum am zice: un acoperământ mai potrivit unui locaş, ca acesta, a[1] lui Dumnezeu; îmbrăcămintea din nuntru şi clopote, după carea reparaţie ar fi unica beserică în felul său în Bucovina, căci, după cum a zis Hlafka, această Catedrală are miniatura Sf. Sofii din Constantinopole, numai puţin mai mică decât aceea.

Neinteresându-se nimene de ea, precum nu s-a interesat şi până acuma, s-a preface curând şi-aceasta, precum cele mai sus amintite, şi-altele, devenind prada străinilor. Atunci ar fi foarte păcat şi compătitori când românii înşişi nu s-ar interesa de odoarele străbunilor, carii cu cea mai mare ardoare şi dragoste căutau din puteri a lăsa urmaşilor suvenirii ca acestea.

Iată străinii ce fac! ei sapă jur împrejurul acestui sânt locaş lut pentru cărămizi şi pentru oale, aşa încât, dintr-o parte, ajunse o râpă, până lângă un corn de-al Catedralei, alţii îndrănesc de a rumpe din cornurile ei pietrii cu gips spre smălţuirea oalelor. În jurul ei se află necurăţenia cea mai mare.

Astfel de necurăţenii nu se află numai aci, la acest locaş, că-i părăsit, ci chiar şi la acele locaşuri sacre, unde se ţine şi astăzi sânta liturghie, precum la „Sântul Dimitrie”²⁸ şi la „Sântul Nicolai”²⁹, că puii cei de năpârcă şi fără de lege ai jidovilor, chiar şi în timp de liturghie, ciocnesc cu nucile la tioc, cu bumbii în păreţi, asvârl cu pietrii peste şi pe acoperemântul acestor sante beserici, ţapă,

²⁵ Referitor la acest monument istoric, vezi Ion Mareş, *Biserica Sfântul Gheorghe (Mirăuţi), prima catedrală mitropolitană a Moldovei*, Suceava, Editura Universităţii din Suceava, 2009.

²⁶ În text, autorul a lăsat spaţiu liber, nefiind sigur pe informaţie, tot aşa cum, după aproape un secol şi jumătate, nici cercetătorii de astăzi n-au aflat cine „a edificat” acest monument.

²⁷ Biserica „Sfântul Dumitru” din Suceava.

²⁸ Referitor la acest monument istoric, vezi Vasile M. Demciuc, Justinian-Remus A. Cojocar, *Biserica „Sfântul Dumitru”, Suceava, un monument de artă creştină moldavă*, Suceava, Editura Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor, 2009.

²⁹ Referitor la acest monument istoric, vezi Ion Mareş, *Biserica „Sfântul Nicolae” din Suceava*, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2011.

aleargă etc. etc. Amploiații străini și poliția nu se îngrijesc de aceasta, ca să facă ordine pe lângă aceste beserici măcar în timp de liturghie. Nu! căci cei de la poliție sunt chiorâți de jidani, ei caută numai ca să se umple de avuție de la bieții români, dară, ca să le facă ceva dreptate acestor din urmă, nice nu e vorbă.

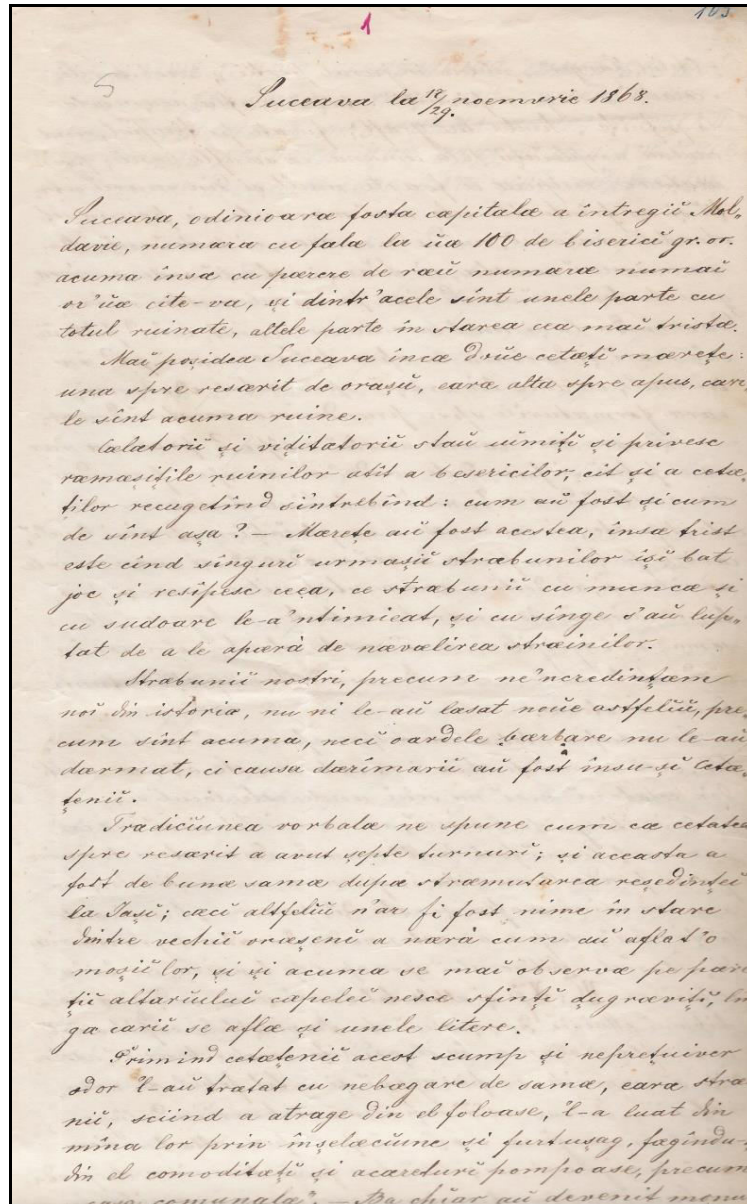
Astfeli de ordine domnesce în Suceava, astfel se interesază amploiații, astfel se interesază și orășenii. Amploiaților puțin le pasă, căci ei astăzi se află aici, însă mâne poimâne se află în alt loc. Ei caută numai spre a-și ajunge scopul și a se umplea de materialism, în fine, critică și nu le place țara, făcându-și obraz, iară orășenii se pedepsesc însuși, căci vedem că nu numai că sunt lipsiți de odoarele străbunilor, ci chiar și de căsuțele părinților, fiind depărtați din oraș pe de laturi, aflându-se numai pe nesce râpi, așa zis, în bordeuțe. Jidovii însă și-au făcut curți în mijlocul orașului, crășme, în carile, ceste de pe urmă, jupesc pe mulți până la piele. Orășenii nu au putut recugeta mai nainte, că dacă or încuviința străinilor edificarea acestor oteluri și crășme din pietrele besericilor sf[inte] și din ruinele cetății, vor servi lor spre stricăciune, iară nu spre folos. Nu! aceasta ei n-au cugetat-o, pentru că românul cugetă totdeauna pe urmă!

Simeon Fl. Mariean, stud. VII. cl. [1]869.

Aura Brădăţan, Ion Mareş

Simion Florea Marian în anul 1868

Prima pagină a manuscrisului

2

106

† ИЗВОЛЕНІЕ ѠЦМЪ ПОСПѢШЕНІЕ СНАСЪ БРЪ ШЕ.
 НЕ СТО ДХА НАУѢСЪ НХРЪРНІѢ ВЪСІРЬ СЕНЕ
 ХВО СЪТВОРНСЪ ВЪ ШН ЕЛЕНЪЖА ПЕТРА ВОЕВОДИ
 ДЪШН. ІВАБ ДЕСПОТА ЦРѢ ВЪЗДАШН ВЕЛСАМ ХСВОЕ
 МЪ ПЕТРА ВОЕВОДИ СЕВС ВЛТО. ЗНѢ. НИЦА РОЕІАНЪ.

se ruminesce:

Cu bunavoinca Fatalui, ajutoriul Siclii și cu
 plinireca of. Dub, sa început biserica aceasta în
 numele învierii lui Crest. A făcut și a servit
 Elena, Doamna lui Petru Vocevod, fiica împaratului
 Ion Despotul, pentru sufletul Domnului său, Petru
 Vocevod, și pentru sine. În anul 1059. luna Iulii
 15 zile.

Mai an, făcându-se reparații la aceasta biserică,
 vărându-se și drănișându-se, voira ctitorii și timp
 de religiuinea greco-unite a avili aceasta înscrip.
 cune de asupra ^{ușii} bisericeii, și se o nlocueasca cu tencu
 cala, ca sa nu mai scie rumînii, ca aceasta este
 munca străbunilor lor, ci, dupa câte-va deci de ani
 sa dica, ca este făcuta de ruși, înse Domnul nu
 erta a face așa ce-va, căci părintele gr. unit. acestei
 biserice, Cludnișchi, ce muri în acest an, îi opri de la
 aceasta faptă, și înscripcuinea se masa ne volomala

Sind trașem și acuma, cari trasse și spun ca să aflu
 în gradina lui fatalchi singi ruinele unei biserice, cari
 cu porunca poliției fură transportate, și întrebun
 țate spre edificarea unei caseime, unde se afla ace
 biserica romano-catolică, Darc acea caseime nu
 servit, ci, raișându-se, nu sa sci spre ce scop
 sa se fi întrebunțat tot materialul acesta, au spre
 edificarea bisericeii rom.-catol., ori spre edificare
 altor edifice.

În gradina lui Mitulshi inca să aflat un beu
 ca parasite, a carei reparațura sar fi putut prea
 leone face, spre verbicul of. rugăciuni decesci, în
 Baronul Nicolaiu Capri, arman, dele porunca
 sa o resipeasca, edificind alte acareturi, Darc
 cum de-a devinit acest baron nestorican la
 aceasta, sa resipeasca edificiiile sacre ale rum
 nilor, făcindu-si un acomodat, prein a cui